

Prioritizing Strategic Issues of National Production on Horizon 1404

Gholamreza Godarzi¹, Hossein Hosseini^{2*}

1. Associate Professor, Department of Industrial Management, Imam Sadiq University, Tehran, Iran

2. M.Sc. Student in Industrial Management, Faculty of Management, Imam Sadiq University, Tehran, Iran

(Received: May 5, 2018; Accepted: July 27, 2018)

Abstract

Considering the economics of the document, the prospect illustrates the importance of this strategic issue in the present circumstances of the country. Because every country needs strong economic foundations and foundations for its development. Given the general policies of the Resistance economy communicated by the leadership and visionary in Horizon 1404, the importance of national production becomes clear. We also need to look at the strategic issues of national production and make the necessary policies to realize the vision document. This article attempts to identify the thematic analysis of strategic issues of national production that has exacerbated the production cycle. According to a survey of two groups of industry experts and academics with the TOPSIS decision-making technique, the strategic issues of national production have been prioritized. According to experts, the most important production problem is the weak support for national production policy and, in the professors' view, the weakness in exports due to the high cost and low quality of products. Also, according to the output of the Structural-Interpretive Model model, weakness in the strategic view of national production, weakness in policy support for national production, and social security labor laws are at the most fundamental layer of the Structural-Interpretive Model.

Keywords: Iran Vision 1404, National production, Resistance economics, Strategic issues system.

* Corresponding Author, Email: hosseinhosseini7615@gmail.com

اولویت‌بندی مسائل راهبردی تولید ملی در افق ۱۴۰۴

غلامرضا گودرزی^۱، حسین حسینی^{۲*}

۱. دانشیار، گروه مدیریت صنعتی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران، ایران

۲. دانشجوی کارشناسی‌ارشد مدیریت صنعتی، دانشکده معارف اسلامی و مدیریت، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۲/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۵/۰۵)

چکیده

توجه به مسئله اقتصاد در سند چشم‌انداز اهمیت این موضوع راهبردی را در شرایط حال حاضر کشور تبیین می‌کند. چرا که هرکشوری برای پیشرفت خود نیازمند ارکان و پایه‌های مستحکم اقتصادی است. با توجه سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغ‌شده از سوی رهبری و سند چشم‌انداز در افق ۱۴۰۴، اهمیت تولید ملی روشن می‌شود. همچنین، برای تحقق سند چشم‌انداز باید به مسائل راهبردی تولید ملی اهتمام شود و بر اساس آن، سیاست‌گذاری‌های لازم اتخاذ شود. در مقاله حاضر سعی شده است با به‌کارگیری روش تحلیل مضمون، مسائل راهبردی تولید ملی که باعث به‌وقفه درآمدن چرخه تولید شده است، شناسایی شود. طبق نظرسنجی از دو گروه خبرگان صنعتی و استادان دانشگاهی با تکنیک تصمیم‌گیری تاپسیس، مسائل راهبردی تولید ملی اولویت‌بندی شده‌اند. بر اساس نظر خبرگان، مهم‌ترین مشکل تولید، ضعف در حمایت سیاستی از تولید ملی و از نظر استادان، ضعف در صادرات به علت بالابودن هزینه تمام‌شده و پایین‌بودن کیفیت محصولات است. همچنین، طبق خروجی مدل الگوی ساختاری-تفسیری، ضعف در نگاه راهبردی به تولید ملی، ضعف در حمایت سیاستی از تولید ملی و قوانین کار تأمین اجتماعی در بنیادی‌ترین لایه از الگوی ساختاری-تفسیری قرار می‌گیرد.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، تولید ملی، سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴، نظام مسائل راهبردی.

مقدمه

مسئله اصلی امروز کشور اقتصاد است^۱، زیرا برای پیشرفت و تعالی در همه ابعاد ابتدا باید بنیه اقتصادی کشور قوی باشد. تحرک اقتصادی به ایجاد آرامش فکری و تأمین معیشت مردم خواهد منجر شد و روشن است اگر ملتی بخواهد در افق و سطح جهانی کار کند و ایده تمدن‌سازی داشته باشد، نباید در اولین مراحل نیازها باقی بماند. به عبارت دیگر، اگر توان اقتصادی کشور مستحکم باشد، با اطمینان بیشتری می‌توان برای آینده برنامه‌ریزی کرد، در غیر این صورت، کشور، ضعیف و همواره در خطر و تهدید خواهد بود و نمی‌تواند الگو باشد.

از سوی دیگر، یکی از مهم‌ترین عوامل رشد و شکوفایی اقتصاد کشور، ارتقای تولید ملی است، زیرا تولید ملی و رونق اقتصادی رابطه تنگاتنگی با هم دارند. افزایش تولید در بلندمدت، کاهش تورم و خروج از رکود را در پی خواهد داشت؛ بازارها رونق خواهند گرفت، نرخ اشتغال افزایش خواهد یافت و در نهایت، به رشد اقتصادی خواهد منجر شد.

باید توجه کرد رهبر معظم انقلاب اسلامی در ابتدای سال ۱۳۹۶ مسئله کشور را اقتصاد مقاومتی دانسته‌اند، و موضوع تولید را از جمله عوامل رشد و شکوفایی اقتصاد کشور به حساب آوردند^۲. همچنین، در تکمیل پازل اقتصاد مقاومتی در نامگذاری سال ۱۳۹۷ حمایت از کالای ایرانی را مهم‌ترین عامل تحقق آن دانستند و متذکر شدند اگر تولید ملی شتاب بگیرد، بسیاری از مشکلات حل خواهد شد^۳. همچنین، در سال ۹۸ با نامگذاری رونق تولید، تولید را مسئله محوری سال انتخاب کردند^۴. در جای دیگر، از تولید داخلی به عنوان ستون فقرات اقتصاد مقاومتی یاد

۱. امروز یکی از مسائل اصلی کشور، مسئله اقتصاد کشور است (۱۳۹۶/۱۱/۲۹).

۲. آنچه بنده در مورد آینده به‌عنوان نقطه اولویت‌دار و کلیدی به آن نگاه می‌کنم، عبارت است از تولید؛ تولید ملی، تولید داخلی. توصیه بنده، خواسته بنده، مطالبه بنده، تکیه بر روی تولید داخلی است (۱۳۹۶/۱/۱).

۳. اگر تولید ملی شتاب بگیرد، بسیاری از مشکلات حل خواهد شد. من این را محور قرار دادم، برای شعار امسال؛ شعار امسال «حمایت از کالای ایرانی» است (پیام نوروزی سال ۱۳۹۷).

۴. مسئله تولید به نظر من مسئله محوری امسال است، لذا من شعار امسال را این قرار دادم: رونق تولید (پیام نوروزی سال ۱۳۹۸).

کردند^۱ و این خود دلالتی دیگر بر اهمیت راهبردی موضوع تولید ملی و ارتباط آن با اقتصاد مقاومتی و پیشرفت کشور است.

همچنین، هر کشوری برای کسب موفقیت ملی، باید برنامه‌ریزی بلندمدت داشته باشد و برای آینده شاخص‌های مناسب هدفگذاری کند. سپس، با کشف نظام مسائل راهبردی در تحقق اهداف طراحی شده گام بردارد. سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی چنین نقشی را بر عهده گرفته است. این سند در بعد اقتصادی رتبه برتر این حوزه را در سطح آسیای جنوب غربی برای ایران متصور شده است. حال باید با کشف نظام مسائل راهبردی در حوزه اقتصاد، برای تحقق اهداف اقتصادی سند، گامی برداشته شود.

با این مقدمه، مقاله حاضر به دنبال بررسی مسائل راهبردی تولید ملی در کشور و شناسایی ریشه‌ها و عوامل اصلی وقفه در چرخه تولید است و سعی دارد با به‌کارگیری تکنیک‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره تاپسیس و الگوی تفسیری-ساختاری، با نگاه بلندمدت برای رسیدن به جایگاه اقتصادی منظور شده در سند چشم‌انداز مسیری را جهت نیل به آن طراحی کند.

بیان مسئله

سند چشم‌انداز ۲۰ساله جمهوری اسلامی ایران، دست‌یافتن به رتبه برتر اقتصادی در سطح منطقه جنوب آسیای غربی را از مهم‌ترین اهداف جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۴۰۴ در نظر گرفته است.^۲ همچنین، مسأله اقتصاد و اشتغال از مهم‌ترین مسائل راهبردی کشور است و رهبری بارها به آن اشاره کرده‌اند.^۳ ولی برای تحقق اهداف مطرح‌شده، موانعی وجود دارد. در سال‌های اخیر آمار رسمی کشور نشان می‌دهد میزان بیکاری جوانان به‌شدت افزایش یافته است. طبق گزارش‌های

۱. ستون فقرات اقتصاد مقاومتی که ما عرض کردیم، عبارت است از تقویت تولید داخلی (۱۳۹۴/۰۲/۰۹).

۲. دست‌یافتن به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.

۳. مسأله اشتغال به معنای حقیقی کلمه یکی از معضلات کشور است که باید حل بشود (۱۳۹۶/۰۲/۱۰).

مرکز آمار ایران، نرخ بیکاری در سال ۹۵ به ۱۲/۴ رسید.^۱ یکی از دلایل این موضوع تعطیلی کارخانه‌ها و متوقف‌شدن چرخه تولید بود، زیرا وضعیت اشتغال به شدت تحت تأثیر رونق کارخانه‌ها و تولید است، ولی با توجه به اطلاعات مراکز معتبر کشور، نظیر مرکز آمار ایران، وزارت صنعت، معدن، تجارت و بانک مرکزی، شاهد وقفه در چرخه تولید هستیم.

برای نمونه، بر اساس آمار وزارت صنعت، معدن، تجارت در سال ۹۵، ۱۰ هزار و ۱۸۳ واحد معادل ۲۹/۵ درصد کارخانه‌های صنعتی با ظرفیت کمتر از ۵۰ درصد کار کردند و ۹ هزار و ۹۲۷ واحد صنعتی، معادل ۲۹ درصد کل واحدها، نیز با ۵۰ تا ۷۰ درصد ظرفیت خود مشغول به کار بودند. در شهرک‌های صنعتی ۳۴ هزار و ۵۳۰ واحد در سال ۹۴ به بهره‌برداری رسیده بودند که از این تعداد ۶ هزار و ۲۳۹ واحد متوقف و بسیاری نیز نیمه تعطیل هستند.^۲

طبق آمار مرکز آمار ایران، در بهار ۱۳۹۶، ۶/۴۰ درصد جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر از نظر اقتصادی فعال بوده‌اند، یعنی در گروه شاغلان یا بیکاران قرار گرفته‌اند. بررسی تغییرات نرخ مشارکت اقتصادی حاکی از آن است که این نرخ نسبت به فصل مشابه در سال قبل ۱/۱ درصد و نسبت به فصل قبل، ۷/۱ درصد افزایش داشته است. نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله حاکی از آن است که ۴/۲۶ درصد از فعالان این گروه سنی در بهار ۱۳۹۶ بیکار بوده‌اند.^۳

همچنین، افزایش میزان بیکاری آثار سوء اقتصادی و فرهنگی را به دنبال داشته است و خواهد داشت. افزایش ظرفیت تولید زمینه‌ساز اشتغال، به ویژه اشتغال جوانان، خواهد بود، می‌تواند ریشه بیکاری را از بین ببرد و از نیروی فکر و توان جوان ایرانی برای تحقق اقتصاد مقاومتی استفاده کند و به رشد و شکوفایی سرمایه انسانی منجر شود.^۴

۱. برگرفته از <https://www.amar.org.ir>

۲. برگرفته از <http://www.mimt.gov.ir>

۳. برگرفته از <http://www.president.ir>

۴. یکی از فواید تولید، از بین رفتن یا کم‌شدن مشکلات و ناهنجاری‌های اجتماعی است؛ بیکاری موجب فساد است، موجب تأخیر ازدواج است، موجب اعتیاد است؛ اگر بیکاری وجود نداشته باشد، این‌ها هم از بین می‌رود؛ تولید می‌تواند علاج این‌ها هم محسوب بشود (۱۳۹۶/۰۱/۰۱).

از طرفی، بخش صنعت به تنهایی حدود یک‌ششم از تولید ناخالص داخلی را تأمین می‌کند و به طور کلی، اثر صنعت در اقتصاد به حدی است که می‌توان صنعت را مادر اقتصاد و عامل مهم رونق آن دانست.^۱

همچنین، بخش صنعت و تولید در مقایسه با سایر بخش‌های مولد اقتصادی، به بخشی رهبری‌کننده در عرصه اقتصاد مبدل شده است. با رشد صنعتی شدن کشور این امکان فراهم می‌شود که نیازهای مادی افراد جامعه بهتر تأمین شود و نیروی کار شاغل در بخش صنعت از حقوق و امنیت اجتماعی بهتری بهره‌مند شوند (بختیاری و دهقانی‌زاده، ۱۳۹۱).

با توجه به وضعیت نامناسب تولید کارخانه‌ها و واحدهای اقتصادی، همچنین، نرخ بیکاری حال حاضر کشور، باید توجه ویژه‌ای به این بخش شود. از آنجا که نرخ بیکاری با تولید کارخانه‌ها رابطه تنگاتنگی دارد، بهبودی وضعیت اشتغال جوانان در گرو شکوفایی تولید کارخانه‌ها و واحدهای اقتصادی است. همچنین، مسائل راهبردی، از نوع مسائلی است که ناظر به موفقیت بلندمدت مجموعه و آینده‌محور است. به این دلیل این مقاله به دنبال نظام مسائل راهبردی حوزه تولید در کشور است تا بتواند با تداعی کردن نگاه عمیق به آینده اقتصاد ایران، در این حوزه گامی در جهت تحقق سند چشم‌انداز بردارد. پرسش‌های پژوهش تحقیق عبارت‌اند از:

- با توجه به اهداف اقتصادی سند چشم‌انداز، نظام مسائل راهبردی اقتصادی حوزه تولید کدامند؟

- کدام‌یک از این مسائل در شرایط حال حاضر کشور اولویت دارند؟

- کدام‌یک از مسائل ریشه‌ای و علت بروز مسائل دیگر هستند؟

مبانی نظری

امروزه با پیشرفت علم و فناوری و تکامل یافتن صنعت فناوری اطلاعات مفهوم تولید بیشتر در

۱. برگرفته از <http://www.mimt.gov.ir>

بخش خدمات به‌کار برده می‌شود. زیرا در ارائه خدمت نسبت به خلق محصول هم به لحاظ اقتصادی به‌صرفه‌تر است و هم از جنبه‌های کاربردی بودن و آسانی. بدین دلیل اکثر فعالیت‌ها امروزه بیشتر به این سمت متمایل شده‌اند. اما تولید چه مفهومی دارد؟

کردبچه تولید را این‌گونه معرفی می‌کند: هر عملی که در اقتصاد باعث ایجاد ارزش افزوده روی کالا شود، تولید نامیده می‌شود. به عبارت دیگر، تبدیل ماده خام به ماده مطلوب را که سبب افزایش ارزش ماده خام به ماده باارزش می‌شود، تولید می‌نامند (سیاح ورگ و همکاران، ۱۳۹۱). استیونسون در کتاب مدیریت عملیات، عملیات را این‌گونه تعریف می‌کند: مدیریت عملیات، مدیریت بخش‌های یک سازمان است که مسئولیت تولید محصولات و ارائه خدمات را برعهده دارد. وظیفه عملیات در کسب‌وکار را همچنین، می‌توان از منظر چشم‌انداز دورتری نگریست: مجموع موفقیت‌ها و شکست‌های وظائف عملیاتی شرکت‌ها تأثیر بسزایی بر توانایی یک کشور در رقابت با کشورهای دیگر و نیز بر اقتصاد کشور دارد (استیونسون، ۱۳۹۴، ج ۱، ص ۱۸).

به‌طور کلی، تولید عبارت است از هر پدیده‌ای که بعد از گذشتن از فرایند تولید و تبدیل مواد خام به تولید نهایی برای بازار داخلی یا خارجی با هدف توجه به آگاهی بازار، کسب سود، ادامه فعالیت شرکت و مصرف مشتری‌ها عرضه می‌شود و ارائه آن می‌تواند نیاز مصرف‌کنندگان و بازار را ارضا کند (سربلند و رهبر هادی بیگلر، ۱۳۹۰).

شایان ذکر است که از دیدگاه رهبری کالای ایرانی یعنی محصول نهایی کار و سرمایه و فعالیت اقتصادی و ذهن و ابتکار و همه‌چیز. سرمایه‌گذار با سرمایه خود، کارگر با کار خود، طراح با ذهن خود و با دانش خود، این‌ها همه تلاش می‌کنند و محصول [کار آن‌ها] می‌شود کالای ایرانی.^۱ در تولید چند مفهوم بسیار کاربرد دارند. این مفاهیم عبارت‌اند از بهره‌وری و کارایی.

نخستین بار لغت بهره‌وری توسط کوئیزی (۱۷۶۶) مطرح شد (ابطحی و کاظمی، ۱۳۷۵). بیش از یک قرن بعد فردی به نام «لیتر» بهره‌وری را قدرت و توانایی تولیدکردن تعریف کرد. بهره‌وری

۱. بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی (۱۳۹۷/۱/۱)

در بسیاری از کشورهای صنعتی عبارت است از حداکثرسازی استفاده از منابع، نیروی انسانی، تسهیلات و مواردی مشابه به طریق علمی و کاهش هزینه‌های تولید، گسترش بازارها، افزایش اشتغال و کوشش برای افزایش دستمزدهای واقعی و بهبود معیارهای زندگی آن‌گونه که به سود کارکنان و مدیریت و مردم باشد (دهقانی و همکاران، ۱۳۹۳). بهره‌وری با «انجام‌دادن درست کارها» به حداکثر کارایی دست می‌یابد و با «انجام‌دادن کارهای درست» به حداکثر اثربخشی می‌رسد. به عبارت دیگر، طبق تعریف مرکز بهره‌وری ایران بهره‌وری شامل دو مؤلفه کارایی و اثربخشی است. اثربخشی درجه و میزان نیل به اهداف تعیین شده می‌باشد و در واقع، چگونگی تحقیق اهداف را می‌سنجد. کارایی نحوه استفاده از منابع برای دستیابی به اهداف را نشان می‌دهد. بهره‌وری مفهومی جامع و کلی است که افزایش آن ضرورتی برای ارتقای سطح زندگی، رفاه بیشتر، آرامش و آسایش انسان‌ها مطرح و هدفی اساسی برای همه کشورهای جهان محسوب می‌شود. مرکز ملی بهره‌وری ژاپن، بهره‌وری را حداکثر استفاده از منابع فیزیکی، نیروی انسانی و سایر عوامل تولید به روش‌های علمی تعریف کرده است. به طوری که، بهبود بهره‌وری به کاهش هزینه تولید، افزایش اشتغال و بالارفتن سطح زندگی همه آحاد ملت منجر شود (قوم‌معودی و گلرد، ۱۳۹۱).

اعتقاد به بهبود بهره‌وری، یعنی داشتن ایمان راسخ به پیشرفت انسان‌ها. علاوه بر این، بهره‌وری از منظر مرکز بهره‌وری ایران یک فرهنگ، نگرش عقلایی به کار و زندگی است، که هدف آن هوشمندانه‌تر کردن فعالیت‌ها برای دستیابی به کار و زندگی بهتر و فعال‌تر است (قلعه‌ای و صالحی، ۱۳۹۱). اما مفهوم کارایی به طور عمده در سه حوزه مهندسی، مدیریت و اقتصاد مطرح است. کارایی مفهومی است که هزینه منابع صرف‌شده در فرایند کسب هدف را ارزیابی می‌کند. بدین صورت که مقایسه خروجی‌های به دست آمده با ورودی‌های مصرف‌شده میزان کارایی را مشخص می‌کند. فارل نیز در مقاله‌ای با نام «اندازه‌گیری کارایی تولید»، کارایی یک بنگاه را «تولید یک ستاده به حد کافی بیشتر از یک مقدار مفروض نهاده» تعریف کرده است (سالاری و زندیه، ۱۳۹۵). آدم جیف و چپل (۲۰۱۶) معتقد است بهره‌وری اندازه‌گیری از بازده است که با استفاده از آن واحد تولیدی ورودی‌ها را به خروجی‌ها تبدیل می‌کند (Adam Jaffe & Chappell, 2016, p.2).

موضوع دیگر، راهبردهای تولید است. جعفرنژاد به نقل از هیز و ویل رایت راهبرد تولید را تصمیم‌گیری‌های مستمر در حوزه وظیفه تولید و در راستای حمایت از استراتژی کسب‌وکار شرکت تعریف می‌کند. همچنین، پلتز و میلز راهبرد تولید را چارچوبی می‌دانند برای تصمیم‌های ساختاری و غیرساختاری، که تعیین‌کننده توانایی‌های سیستم تولید و مشخص‌کننده نحوه کارکرد حوزه تولید برای دستیابی به اهداف تجاری سازمان است (جعفرنژاد و مختارزاده، ۱۳۸۶).

یاسفین ساریاتی (۲۰۱۷) بیان می‌کند توسعه محصول اولین مرحله در فرایند ساخت محصولات است که شامل ایجاد ایده محصولات، توسعه طراحی محصولات و همچنین، طراحی فرایندهای متوالی ساخت محصولات واقعی و سودمند است (Suharyant, 2017, p.1).

اسکینر راهبرد تولید را به ویژگی‌های خاصی از کارکرد تولید به عنوان سلاح رقابتی معرفی می‌کند (پویا و آذر، ۱۳۸۹). همچنین، ضروری است صنعت کشور با رویکرد راهبردی نسبت به تشخیص شرایط جدید بین‌المللی مشخص‌شدن اولویت‌های رقابتی آن و انجام تحولات ساختاری راه را برای پیشرفت هموار کند (شمس‌الدینی و باقری نجف‌آبادی، ۱۳۹۵).

مسائل راهبردی موضوع دیگر است. داتون (۱۹۹۳) مسائل راهبردی و استراتژیک را این‌گونه تعریف می‌کند: موضوعات استراتژیک، تحولات، گرایش‌ها یا وقایع نوظهوری هستند که بر چگونگی قضاوت برخی تصمیم‌گیرندگان استراتژیک درباره استراتژی حال یا آینده سازمان تأثیر شایان توجهی دارند. همچنین، در جای دیگر بیان می‌کند موضوع استراتژیک، مسأله‌ای است که از نظر تصمیم‌گیرندگان استراتژیک، با عملکرد سازمانی مرتبط بوده و می‌توان اهمیت خاصی برای آن متصور شد (عابدین و همکاران، ۱۳۹۴).

کینگ (۱۹۸۴) اهداف مدیریت موضوع استراتژیک را شناسایی زودهنگام موضوعات استراتژیک بالقوه و ارزیابی موضوعات برای تسهیل اقدامات می‌داند (King, 1984, p.531).

در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ به ابعاد اقتصادی مهمی اشاره شده است، از جمله اینکه ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل، برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع

انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی، برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، تبعیض و بهره‌مند از محیط زیست مطلوب، دست‌یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل (سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲).

پیشینه پژوهش

جمال‌زاده (۱۳۸۵) در مقاله «ارزیابی استراتژی توسعه صنعتی در قالب سند چشم‌انداز بیست‌ساله» فناوری را از مهم‌ترین عوامل توسعه اقتصادی و صنعتی می‌دانند. به همین دلیل، با مطالعه میدانی از بین استادان دانشگاه و کارشناسان اقتصادی استراتژی صنعتی را در قالب سند چشم‌انداز بیست‌ساله برای دستیابی به فناوری پیشرفته تحلیل شده است. در نهایت، معلوم شد طرح استراتژی توسعه صنعتی به دلیل اینکه با یک دید صرفاً اقتصادی تدوین شده است و ابعاد مدیریت فناوری و سیاستگذاری و آینده‌نگاری فناوری در آن به صورت صحیح و کارآمد لحاظ نشده است، در دستیابی به فناوری‌های پیشرفته مطرح در آسیای جنوب غربی در ۲۰ سال آینده (شامل فناوری اطلاعات، نانو فناوری و الکترونیک) آن‌گونه که انتظار می‌رود اثربخشی ندارد (جمال‌زاده، ۱۳۸۵).

شقایق (۱۳۹۶) در مقاله «ارزیابی وضعیت اقتصادی ایران در سند چشم‌انداز»، هدف خود را ارزیابی از وضعیت اهداف کلان اقتصادی سند، و جایگاه کشور در بین رقبای اصلی منطقه مشخص کرد. بدین منظور با بهره‌گیری از روش فاصله از مرجع، شاخص ترکیبی وضعیت اقتصادی کشور را در سند چشم‌انداز برای چهار مقطع ۲۰۰۰، ۲۰۰۵، ۲۰۱۰ و ۲۰۱۵ محاسبه کرد. در نتیجه، به طور میانگین رتبه وضعیت اقتصادی ایران، در بین رقبای منطقه‌ای، در سال ۲۰۱۵ رتبه پنجم بوده است (شقایق، ۱۳۹۶).

استاد محمد و فرهودی (۱۳۹۱) در مقاله خود با نام «مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تولید ملی و نقش آن‌ها در شکوفایی اقتصاد کشور» ابتدا به نقش مصرف و انتخاب الگوی مناسب آن اشاره کرده

است، سپس، زنجیره تولید و عوامل تشکیل‌دهنده آن را مورد مطالعه و در ادامه نقش بخش‌های مختلف جامعه (اعم از دولتی و خصوصی) را در تولید کنکاش کرده است و در خاتمه به نقش ارز در تولید کالاها و خدمات اشاره کرده است (استاد محمد و فرهودی، ۱۳۹۱).

سیادت و پیرعلی (۱۳۹۱) در مقاله «آسیب‌شناسی تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی» هدف خود از مقاله را شناخت فرصت‌ها و آسیب‌شناسی تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی قرار داده است و به این نتیجه رسیده است که حمایت از سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه، بزرگ‌ترین رسالت امروز دولت ایران در سال رونق تولید است. نتایج نشان داده است با توجه به سخنان مقام معظم رهبری بخش مهمی از جهاد اقتصادی، مسئله تولید ملی است (سیادت و پیرعلی، ۱۳۹۱).

مردانی نوکنده (۱۳۹۱) در مقاله خود با نام «تولید ملی، رمز تحقق پیشرفت اقتصادی با رویکرد اسلامی - ایرانی» ابتدا جایگاه تولید ملی برای الگوبرداری از آن را نشان داده و بیان کرده است که چگونه دین اسلام، علاوه بر تأکید و اصرار بر پیشرفت اقتصادی، نشان می‌دهد که منشاء پیدایش و بازسازی توسعه سالم و همه‌جانبه، سازگار با سایر ابعاد آن مانند توسعه فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و ... عدالت است. همچنین، در رویکرد پیشرفت اقتصادی با رویکرد اسلامی، رشد و پیشرفت در زمینه سرمایه‌های مادی همان توسعه اقتصادی بر محور تولید است، که جدیت و تلاش در آن پویایی و استحکام جامعه را به همراه دارد (مردانی نوکنده، ۱۳۹۱).

طاهری (۱۳۹۱) در مقاله «آسیب‌شناسی تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی» اشاره کرده است تنوع کالاهای صادراتی ایرانی و متکی بودن به محصول ایرانی و تکنولوژی ایرانی می‌تواند گامی بزرگ در جهت ارتقای تولید ملی و رشد اقتصادی قلمداد شود که این موارد میسر نمی‌شود، جز با استقرار حکومت قانون، ایجاد سیستم مؤثر برای تعیین و اعمال حقوق مالکیت، تنظیم بازار به ویژه بازار کار و سرمایه، تنظیم رقابت و کنترل انحصارها، ایجاد تأسیسات و زیرساخت‌های مناسب برای توسعه اقتصادی، ارائه کالاها و خدماتی که بازار به آن نمی‌پردازد، آموزش نیروی کار و مشارکت در سرمایه‌گذاری برای ایجاد ظرفیت‌های صنعتی و انتقال تکنولوژی و در انتها نیز آسیب‌های تولید ملی با آزادی عمل در گزینش سیاست‌های اقتصادی و

تدوین قوانین، حق مالکیت فکری (IPR) و کسب درآمد ارزی که یکی از مهم‌ترین ابزارهای رشد اقتصادی و سیاست‌های پایه‌ای و مدیریت بهینه و نداشتن وابستگی شدید با یارانه بررسی شده است (طاهری و همکاران، ۱۳۹۱).

صفارزاده (۱۳۹۱) در مقاله‌ای نام «حمایت از تولید ملی، اقتصاد مقاومتی و جریان سرمایه‌گذاری خارجی در ایران» یکی از مشکلات حوزه تولید را کمبود منابع سرمایه‌گذاری می‌داند. همچنین، نتیجه می‌گیرد، اگر امنیت سرمایه‌گذاری در کشور تضمین شود و بستر قانونی لازم فراهم شود، سرمایه‌گذاران بین‌المللی رغبت بیشتری برای حضور در بازار ایران خواهند داشت. این امر به کشور نیز فرصت می‌دهد از مزیت‌های نسبی، رشد اقتصادی، اشتغال‌زایی و دستیابی به فناوری روز برای تولید کالاهای رقابتی در عرصه بین‌المللی بهره‌گیر (صفارزاده و یزدانی، ۱۳۹۱).

جوکار در مقاله «افزایش بهره‌وری زیربنای ارتقای تولید ملی و سرمایه ایرانی» هدف خود را نخست تعریف و بیان هدف آموزش سازمانی و بهره‌وری، سپس، بیان رابطه آن‌ها با افزایش رشد اقتصادی و تولید ملی می‌داند. وی به این نتیجه می‌رسد که آموزش سازمانی بر سایر شاخص‌های بیان‌شده، توانمندسازی کارکنان، بهره‌وری و افزایش تولید ملی تأثیر مستقیم دارد (جوکار، ۱۳۹۱).

هاشم‌زهی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «درآمدی بر مسائل فرهنگی و راهکارهای حمایت از تولید ملی با عنایت به دیدگاه‌های مقام معظم رهبری» مفهوم حمایت در ابتدا از تولید و سرمایه ملی و ضرورت آن و همچنین، موانع حمایت از تولید مانند موانع ناشی از قوانین، ناهماهنگی نهادهای مالی، نبود اطمینان نسبت به سرمایه‌گذاری، شرایط خارجی، قاچاق و واردات بی‌رویه و موانع صادرات تولیدات داخلی را بررسی کرده است. در بخش‌های بعدی نیز به وظایف و مسئولیت‌های نهادهای مختلف جامعه در دستیابی به اهداف مورد نظر، همچنین، به بررسی راهکارهای تحقق حمایت از تولید ملی از جمله پایبندی عملی دولت و ملت به بایسته‌ها، پرداخته است (هاشم‌زهی و همکاران، ۱۳۹۱).

روش‌شناسی پژوهش

در مقاله حاضر پیاده‌سازی گام اول، به روش توصیفی و میدانی انجام گرفته است؛ یعنی شناسایی متغیرهای مرتبط با مسأله؛ و تحلیل مضمون به‌کار برده شده است. این روش، روشی برای شناخت، تحلیل الگوهای موجود در داده‌های کیفی و فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰).

بدین منظور برای تدوین این مقاله، ابتدا با تعدادی از متخصصان حوزه صنعت مصاحبه عمیق انجام گرفت و فهرستی از مشکلات حوزه تولید استخراج شد و تحلیل اولیه شد. سپس، با بازبینی مضمون‌ها و رفع همپوشانی‌ها، در نهایت ۹ مضمون به‌دست آمد.

همچنین، برای بیان شاخص برای تحلیل داده‌ها در تکنیک تاپسیس، به وسیله متن‌پژوهی از متن بیانات رهبری، دو مضمون بهره‌وری^۱ و کارآمدی^۲ استخراج شد.

واژه تاپسیس به معنای روش‌های ترجیح بر اساس مشابهت به راه حل ایده‌آل است. این مدل از قوی‌ترین تکنیک‌های MIDM است (سهرابی و احدی، ۱۳۹۶) که در سال ۱۹۸۱ توسط هوانگ و یون ارائه شد. در این روش M گزینه به وسیله N شاخص بررسی می‌شود. هر مسأله به صورت سیستم هندسی شامل M نقطه در فضای N بعدی در نظر گرفته می‌شود (امیری و همکاران، ۱۳۹۵). در این روش گزینه‌های مختلف که توسط شاخص‌های گوناگون ارزیابی شده‌اند، طبق فرایندی با هم مقایسه می‌شود و در نهایت، گزینه‌ای که شاخص روش تاپسیس آن از همه بهتر است،

۱. «صاحبان سرمایه و نیروی کار که تولیدگر هستند، آن‌ها هم بایستی به تولید ملی اهمیت بدهند؛ به چه معنا؟ به این معنا که بهره‌وری را افزایش بدهند» (۱۳۹۳/۰۱/۰۶). آنچه که در این زمینه با عنوان شاخص وجود دارد و مهم است، رشد پرشتاب کشور به میزان تعیین‌شده در برنامه پنجم است که اعلام شده است؛ یعنی حداقل رشد هشت درصدی. در این رشد، سهم بیشتر مربوط به بهره‌وری است (۱۳۹۰/۰۱/۰۱).

۲. باید ما هم کارآمدی در جهت رشد رونق اقتصاد، هم کارآمدی در جهت تأمین عدالت را به دنیا نشان می‌دادیم (۱۳۸۵/۱۱/۳۰).

انتخاب خواهد شد. هدف این روش حداکثرکردن فاصله بین گزینه انتخاب شده تا گزینه ایده‌آل منفی و حداقل کردن همین فاصله تا گزینه ایده‌آل مثبت است (خاتمی فیروزآبادی، ۱۳۹۴). روش تاپسیس برای مواردی مناسب است که نرخ تبادل در بین شاخص‌های موجود ثابت باشد (اصغرپور، ۱۳۷۷).

در گام نهایی پژوهش این مضمون‌ها به عنوان متغیرهای مرتبط با مسأله، با روش‌های تاپسیس و الگوی ساختاری- تفسیری تحلیل شدند.

برای جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای حاوی ۲۶ پرسشنامه تهیه شد و در اختیار متخصصان حوزه تولید و صنعت از جمله مدیران شرکت‌های دولتی و خصوصی، مشاورین طرح‌های مدیریتی و کسب‌وکارها، مجریان و مشاوران پروژه‌های صنعتی از جمله قرارگاه خاتم‌الانبیا، مرکز تحقیقات قرارگاه خاتم‌الانبیا، شرکت ایران‌سازه (فعال در صنعت ساختمان)، رئیس کمیسیون صنایع اتاق بازرگانی و اعضای آن از یک‌سو، و از سوی دیگر در اختیار استادان دانشگاهی که هر یک دارای شرایط زیر را دارند، قرار گرفت:

۱. دارای مدرک تحصیلاتی دکتری؛

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه؛

۳. دانش‌آموخته رشته مدیریت صنعتی.

با توجه به نکات مطرح‌شده، مهم‌ترین مضامینی که از تحلیل مصاحبه‌ها استخراج شد، عبارت‌اند از:

۱. **نبود حمایت مالی از تولید ملی:** نبود حمایت مالی از تولید ملی یکی از چالش‌های بزرگ تولیدکنندگان است. علت را از آنجا باید جست‌وجو کرد که فقدان تخصیص مناسب مالی و سیاست‌گذاری مالی برای صنایع نتیجه را به این سمت برد که سرمایه مالی حاصل از فروش نفت به جای سرمایه‌گذاری در بخش تولید، به بخش واردات و تجارت اختصاص یافت. نتیجه آن شد که سرمایه در بخش تولید به کمترین حد خود رسید و تأمین مالی بخش تولید با مشکل مواجه شد.
۲. **واردات کالای کم‌کیفیت با هزینه پایین:** واردات کالای کم کیفیت موجب می‌شود که محصول داخلی نتواند با آن رقابت کند، زیرا به دلیل پایین‌بودن کیفیت هزینه تمام‌شده آن پایین

می‌باشد و از طرفی، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های خرید در جامعه، قیمت است. در نهایت، تولید داخل با بی‌ربطی بازار مواجه می‌شود.

۳. قاچاق: یکی از موانع حوزه تولید داخل، موضوع قاچاق است. بر اساس آماری که شخص رئیس جمهور^۱ اعلام کردند، حدود ۱۲ میلیارد دلار قاچاق به کشور صورت می‌گیرد و این امر به شدت تولید را متضرر خواهد کرد. نبود نظارت دقیق بر ورود کالاهای قاچاق و رشد بی‌رویه واردات کالاهای خارجی و ناتوانی در رقابت سالم برای تولیدکنندگان ایرانی، نه تنها انگیزه تولید و خلاقیت را از این تولیدکنندگان می‌گیرد، بلکه کالای تولیدی ایرانی در شرایط کیفی مساوی با نبود استقبال بازار روبه‌رو می‌شود.

۴. ضعف در حمایت‌سیاستی از تولید ملی: در سال‌های اخیر واردات بی‌رویه به کشور صورت گرفت. برخی از این واردات قانونی و بخشی دیگر غیرقانونی و به صورت قاچاق صورت می‌گیرد. از طرفی دیگر، نبود تسهیلات و حمایت‌های و قانونی از جانب نهادهای تصمیم‌گیری مشکلات بیشتری را برای تولید به وجود می‌آورد، که در سال‌های اخیر به افزایش بنادر وارداتی روی آورده شده است. همچنین، نبود ارزیابی و نظارت بر درگاه‌های وارداتی و بنادر وارداتی، موضوع مهمی است. بالا و دهن هزینه مواد اولیه نیز یکی دیگر از عواملی است که بخشی از آن به ضعف سیاستی در این حوزه برمی‌گردد.

۵. قوانین کار و تأمین اجتماعی: این دسته از قوانین ضمن نکات مثبتی که دارد، گاهی موجب اختلال در امر تولید شده است. از جمله این موارد می‌توان به قوانین مشاغل و بیمه کارگر اشاره کرد. از طرفی دیگر در خیلی از مواقع سازمان تأمین اجتماعی به دلایلی، بعضاً اقدام به بیمه‌کردن سازمان‌ها و کارفرماها و کارگران نمی‌کند. جریمه‌های سنگین برای شرکت‌ها و واحدهای صنعتی از جمله موانع دیگر است.

۱. همه تلاش‌ها بر این است که حجم قاچاق روز به روز کم شود. ما قاچاق را از ۲۰ میلیارد به ۱۲ میلیارد رساندیم، ولی

۱۲ میلیارد هم خیلی زیاد است (۱۳۹۶/۱۱/۰۲).

۶. **ناکارآمدی شبکه توزیع:** از جمله چالش‌های تولید نبود شبکه توزیع کارآمد است. به تبع آن، تولیدکننده محصولات خود را با هزینه تمام‌شده ناچیزی تولید می‌کند و به قیمت پایینی به حلقه واسط می‌فروشد ولی به علت تعدد این عوامل واسط فروش، وقتی این جنس به دست مصرف‌کننده می‌رسد به قیمت بسیار بالایی رسیده است که از این میان درصد بسیار اندکی برای تولیدکننده باقی می‌ماند و این امر موجب کاهش انگیزه تولیدکننده برای تولید می‌شود.

۷. **ضعف در نگاه راهبری به تولید ملی:** راهبرد صنعتی مانند نقشه راهی برای صنایع عمل می‌کند که مانع بیراهه رفتن صنایع می‌شود، ولی استان‌های کشور و به‌طور کلی کشور ایران دارای برنامه استراتژیک صنعتی نمی‌باشند و فاقد نگاه راهبردی به صنایع خود است و این موضوع به‌طور مستقیم دامن‌گیر موضوع تولید شده است.

۸. **ضعف فرهنگ و مصرف کالای ملی:** در شرایط کنونی حمایت از کالای داخلی در اقتصاد ایران، حرف اول را می‌زند که این امر نیاز به یک فرهنگ ثابت برای حمایت از کالای داخلی دارد، ولی در ایران فرهنگ مصرف و حمایت از کالای ایرانی در میان مردم جامعه ضعیف است که این خود بر مشکلات فروش کالای تولیدشده اثر می‌گذارد.

۹. **ضعف در صادرات به علت بالابودن هزینه تمام‌شده و پایین بودن کیفیت محصولات:** رویکرد و نگاه صادراتی به تولید بدین معنا است که تولید برای صادرات تحولی بزرگ در رشد صنعت به وجود می‌آورد. در این میان، عرضه‌نشدن کالای با کیفیت توسط شرکت‌های تولیدی داخلی، می‌تواند ضربه‌های جبران‌ناپذیری به صادرات وارد کند. در همین زمینه، نیز بحث قیمت نهایی کالاها و اجناس نیز بسیار اهمیت دارد، ولی در ایران به‌خاطر وجود مشکلات، صادرات به خوبی صورت نمی‌گیرد؛ این مشکلات، اصولاً به تولید، کیفیت، قیمت حمل‌ونقل داخلی و بازاریابی دسته‌بندی می‌شود (طاهری و همکاران، ۱۳۹۱).

یافته‌ها

اکنون که به شرحی مختصری از هر یک از عوامل پرداخته شد، باید تبیین شود که کدام یک از این عوامل و موضوعات سهم بیشتر و تأثیر به خصوصی در مشکلات تولید ملی و صنعت کشور دارد.

مدلهایی برای این مسأله وجود دارد که به رتبه‌بندی و اولویت‌بندی عوامل و ساختاردهی و بیان ارتباط میان آن می‌پردازد.

برای رتبه‌بندی عوامل از روش تاپسیس و از شاخص‌های کارآمدی و بهره‌وری استفاده شده است. همچنین برای ساختاردهی به مسأله، از الگوی ساختاری-تفسیری استفاده شده است. پس از سازماندهی و بررسی پرسشنامه‌های تکمیل شده توسط دو گروه اساتید دانشگاهی و متخصصان حوزه صنعت، درنهایت ماتریس تجزیه و تحلیل تاپسیس متشکل از ۹ مسأله در حوزه تولید و صنعت بر اساس دو شاخص کارآمدی و بهره‌وری طراحی و تدوین شده و بر اساس نظرات هر یک از دو گروه تقسیم‌بندی و رتبه‌گذاری شده است.

جدول ۱. ماتریس نرمال شده، وزن شده و رتبه‌بندی عوامل بر اساس نظر اساتید دانشگاهی

رتبه	c	فاصله تا ایده‌آل منفی	فاصله تا ایده‌آل مثبت	بهره‌وری	کارآمدی	بهره‌وری	کارآمدی	
۲	۰,۸۷۰۲۰۴	۰,۰۷۲۱۳	۰,۰۱۰۷۵۹	۰,۱۶۱۳۷۹	۰,۲۰۹۶۵۴	۰,۳۵۳۸۳۳	۰,۳۸۵۴۵۶	واردات کالای کم‌کیفیت با هزینه پایین
۸	۰,۲۸۵۳۸۱	۰,۰۲۲۲۷۳	۰,۰۵۵۷۷۵	۰,۱۳۷۷۱	۰,۱۶۵۷۷۳	۰,۳۰۱۹۳۷	۰,۳۰۴۷۸	ضعف در حمایت مالی از تولید ملی
۴	۰,۷۰۸۲۴۳	۰,۰۵۵۲۵۳	۰,۰۲۲۷۶۱	۰,۱۵۷۰۷۶	۰,۱۹۲۵۸۹	۰,۳۴۴۳۹۷	۰,۳۵۴۰۸۲	قاچاق
۵	۰,۴۸۲۵۸۲	۰,۰۳۷۶۳	۰,۰۴۰۳۴۶	۰,۱۵۰۶۲۱	۰,۱۷۵۵۲۴	۰,۳۳۰۲۴۴	۰,۳۲۲۷۰۸	ضعف در حمایت سیاستی از تولید ملی
۶	۰,۳۲۴۳۴۹	۰,۰۲۶۰۱۸	۰,۰۵۴۱۹۸	۰,۱۴۸۴۶۹	۰,۱۶۰۸۹۷	۰,۳۲۵۵۲۶	۰,۲۹۵۸۱۵	قوانین کار تأمین اجتماعی
۹	۰	۰	۰,۰۷۷۸۴۱	۰,۱۲۶۹۵۲	۰,۱۴۶۲۷	۰,۲۷۸۳۴۸	۰,۲۶۸۹۲۳	ناکارآمدی شبکه توزیع
۳	۰,۸۴۳۸۲۹	۰,۰۶۶۸۱۷۹	۰,۰۱۲۳۷۸	۰,۱۶۹۹۸۶	۰,۱۹۷۴۶۵	۰,۳۷۲۷۰۴	۰,۳۶۳۰۴۶	ضعف در نگاه راهبردی به تولید ملی
۷	۰,۳۱۲۰۳	۰,۰۲۴۴۳۶	۰,۰۵۳۸۷۸	۰,۱۳۷۷۱	۰,۱۶۸۲۱۱	۰,۳۰۱۹۳۷	۰,۳۰۹۲۶۲	ضعف فرهنگ و مصرف کالای ملی
۱	۰,۹۳۸۱۲۷	۰,۰۷۳۹۲۶	۰,۰۰۴۸۷۶	۰,۱۷۲۱۳۸	۰,۲۰۴۷۷۸	۰,۳۷۷۴۲۱	۰,۳۷۶۴۹۲	ضعف در صادرات به علت بالابودن هزینه تمام‌شده و پایین بودن کیفیت محصولات
				۰,۱۷۲۱۳۸	۰,۲۰۹۶۵۴	۰,۴۵۶۰۸۹	۰,۵۴۳۹۱۱	A ⁺
				۰,۱۲۶۹۵۲	۰,۱۴۶۲۷	۰,۰۳۳۶۹۲	۰,۰۴۰۱۷۹	A ⁻

جدول ۲. ماتریس نرمال شده، وزین شده و رتبه بندی عوامل بر اساس نظر متخصصان حوزه صنعت

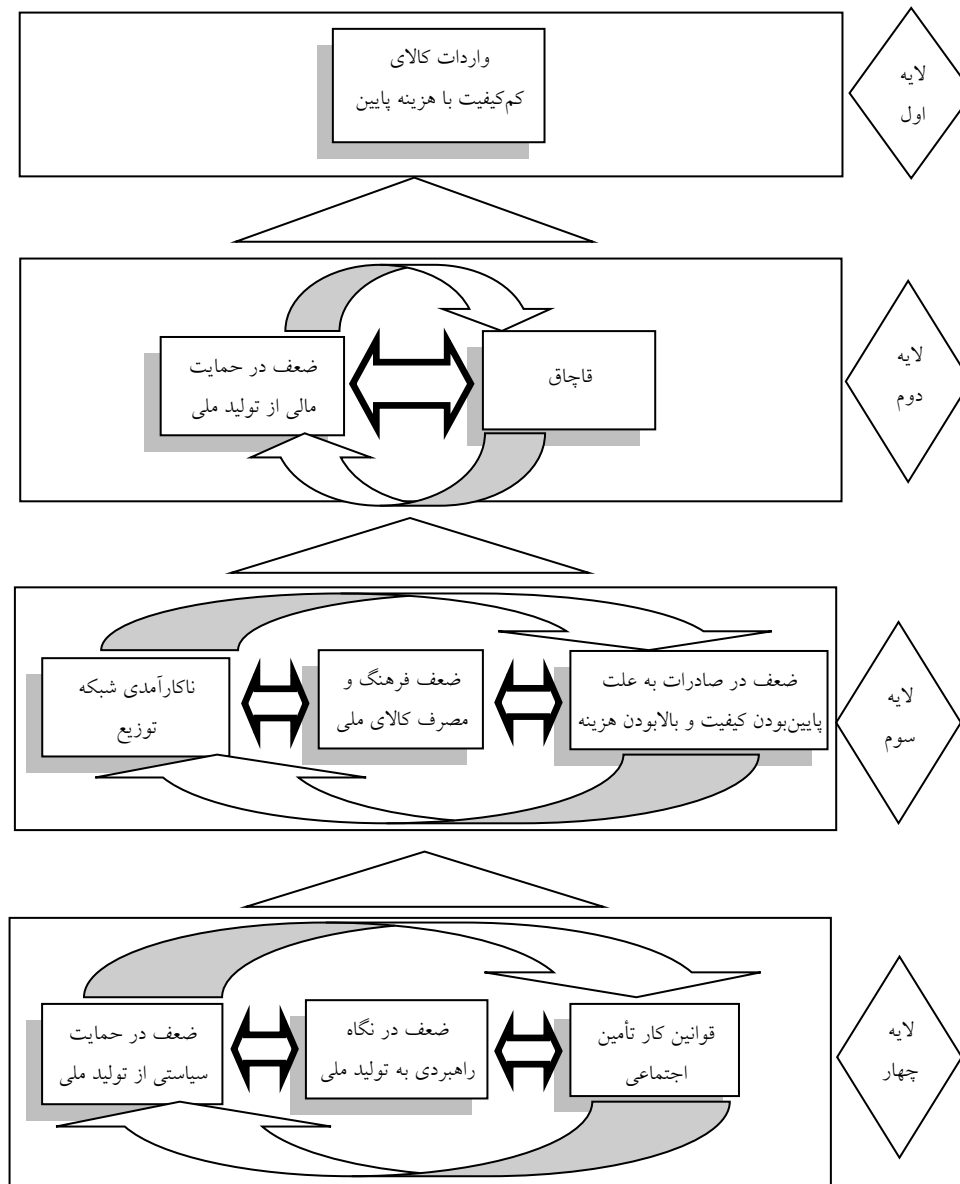
رتبه	c	فاصله تا ایده آل منفی	فاصله تا ایده آل مثبت	بهره‌وری	کارآمدی	بهره‌وری	کارآمدی	
۷	۰٫۴۰۵۹۵۸	۰٫۰۲۷۹۰۵	۰٫۰۴۰۸۳۳	۰٫۱۳۷۵۴	۰٫۱۷۹۰۵۴	۰٫۲۹۹۴۸۱	۰٫۳۳۱۱۲۹	واردات کالای کم کیفیت با هزینه پایین
۵	۰٫۵	۰٫۰۳۰۳۱۲	۰٫۰۳۰۳۱۲	۰٫۱۵۴۵۲	۰٫۱۷۵۰۷۵	۰٫۳۳۶۴۵۴	۰٫۳۲۳۷۷۱	ضعف در حمایت مالی از تولید ملی
۴	۰٫۷۰۵۱۸۴	۰٫۰۴۴۷۷۵	۰٫۰۱۸۷۱۹	۰٫۱۵۶۲۱۸	۰٫۱۹۱۰۷۱	۰٫۳۴۰۱۵۱	۰٫۳۵۳۳۵۲	قاچاق
۱	۰٫۹۶۷۴۱۷	۰٫۰۵۹۰۷۱	۰٫۰۰۱۹۸۹	۰٫۱۷۳۱۹۹	۰٫۱۹۶۹۶	۰٫۳۷۷۱۲۴	۰٫۳۶۴۲۴۲	ضعف در حمایت سیاستی از تولید ملی
۹	۰٫۰۸۱۲۲	۰٫۰۰۵۰۹۴	۰٫۰۵۷۶۲۶	۰٫۱۴۰۹۳۶	۰٫۱۵۱۲۰۱	۰٫۳۰۶۸۷۵	۰٫۲۷۹۶۲	قوانین کار تأمین اجتماعی
۸	۰٫۱۲۷۲۵۴	۰٫۰۰۷۹۵۸	۰٫۰۵۴۵۷۸	۰٫۱۳۵۸۴۲	۰٫۱۵۹۱۵۹	۰٫۲۹۵۷۸۳	۰٫۲۹۴۳۳۷	ناکارآمدی شبکه توزیع
۲	۰٫۸۶۷۹۳۱	۰٫۰۵۵۷۹۵	۰٫۰۰۸۴۹	۰٫۱۶۴۷۰۹	۰٫۱۹۸۹۴۹	۰٫۳۵۸۶۳۷	۰٫۳۶۷۹۲۱	ضعف در نگاه راهبردی به تولید ملی
۶	۰٫۴۴۱۳۴۹	۰٫۰۲۷۱۲۶	۰٫۰۳۴۳۳۵	۰٫۱۵۶۲۱۸	۰٫۱۶۹۱۰۷	۰٫۳۴۰۱۵۱	۰٫۳۱۲۷۳۳	ضعف فرهنگ و مصرف کالای ملی
۳	۰٫۷۱۳۶۱۸	۰٫۰۴۷۵۸۸	۰٫۰۱۹۰۹۷	۰٫۱۵۴۵۲	۰٫۱۹۴۹۷	۰٫۳۳۶۴۵۴	۰٫۳۶۰۵۶۳	ضعف در صادرات به علت بالا بودن هزینه تمام شده و پایین بودن کیفیت محصولات
				۰٫۱۷۳۱۹۹	۰٫۱۹۸۹۴۹	۰٫۴۵۹۲۶۲	۰٫۵۴۰۷۳۸	A ⁺
				۰٫۱۳۵۸۴۲	۰٫۱۵۱۲۰۱	۰٫۰۲۷۱۹۷	۰٫۰۳۲۰۲۲	A ⁻

جدول ۳. ماتریس دسترسی نهایی

عوامل مسأله									
۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱
۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱
۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱
۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱

جدول ۴. سطح‌بندی عوامل

عوامل	خروجی	ورودی	اشتراک	سطح
۱	۱	۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۱	۱
۲	۳، ۲، ۱	۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۳، ۲	۲
۳	۳، ۲، ۱	۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۳، ۲	۲
۴	۹، ۸، ۷، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۷، ۵، ۴	۷، ۵، ۴	۴
۵	۹، ۸، ۷، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۷، ۵، ۴	۷، ۵، ۴	۴
۶	۶، ۳، ۲، ۱	۶	۶	۳
۷	۹، ۸، ۷، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۷، ۵، ۴	۷، ۵، ۴	۴
۸	۸، ۳، ۲، ۱	۹، ۷، ۵، ۴	۸	۳
۹	۹، ۳، ۲، ۱	۹، ۷، ۵، ۴	۹	۳

شکل ۱. سطح‌بندی نظام مسائل راهبردی حوزه تولید در راستای تحقق ابعاد اقتصادی سند چشم‌انداز

نتیجه‌گیری

از منظر آینده‌پژوهی و آینده‌نگری، موضوع اقتصاد مقاومتی امری بلندمدت است و با نگاه بلندمدت باید برای تحقق آن برنامه‌ریزی کرد تا بتوان اهداف سند چشم‌انداز را محقق کرد، به این دلیل نباید تصور شود که تحریم‌ها و فشارهای جهانی به‌زودی تمام خواهد شد. از سوی دیگر، با نگاه آینده‌نگر به مشکلات فعلی حوزه تولید، روند آن مشخص خواهد شد و با تحلیل روند است که بررسی و مطالعه آن ممکن می‌شود. نتایج حاکی از آن است که خبرگان صنعتی، ضعف در حمایت‌سیاستی از تولید را در صدر مسائل راهبردی تولید ملی دانستند و استادان دانشگاهی، ضعف در صادرات به علت بالابودن هزینه تمام‌شده و پایین‌بودن کیفیت محصولات. همچنین، یافته‌های الگوی ساختاری-تفسیری نشان می‌دهد ضعف در نگاه راهبردی به تولید ملی، ضعف در حمایت‌سیاستی از تولید ملی و قوانین کار تأمین اجتماعی در بنیادی‌ترین لایه از الگوی ساختاری-تفسیری قرار می‌گیرد. حال باید بر اساس رتبه‌بندی و ساختاربندی مسائل راهبردی تولید بتوانیم سیاستگذاری‌هایی برای رساندن ایران به رتبه برتر اقتصادی در سطح منطقه آسیای جنوب غربی طراحی شود. توجه به یافته‌های استخراجی از تکنیک‌ها نتایج ذیل قابل پیگیری است.

- اختلاف میان نظرهای کارشناسی میان استادان دانشگاهی و خبرگان صنعتی حاکی از شکاف راهبردی بدن کارشناسی، اجرایی و علمی است که این اختلاف می‌تواند خود مانع نگاه مشخصی نسبت به مسائل راهبردی در حوزه اقتصادی باشد.

- برای حرکت در مسیر رشد اقتصادی باید در قدم اول راهبردها را مشخص کرد و بر اساس چشم‌انداز تعیین شده و منابع موجود و براساس اصل نوین آرمان‌خواهی و واقع‌گرایی مسیر تحقق اهداف را تنظیم و برنامه‌ریزی کرد.

برای تحولی نوآور در نظام تولیدی کشور، همچنین، برای تحقق اهداف اقتصادی سند چشم‌انداز مبنی بر رتبه برتر اقتصادی منطقه جنوب غرب آسیایی، بر اساس خروجی مدل‌های به‌کارگرفته‌شده در مقاله حاضر، پیشنهادهای زیر توصیه می‌شود:

۱. با توجه به زمان و توان محدود هر کشوری برای پاسخ به نیازها و از سوی دیگر، نیازهای نامحدود و متنوع خود، باید به اولویت‌ها رو آورد. به همین دلیل باید بر اساس اولویت‌های

مشخص‌شده برنامه مسیر حرکت و تحقق اهداف را برنامه‌ریزی کرد. از این رو، نظم‌دهی و اولویت‌بندی مسائل راهبردی اهمیت ویژه‌ای دارد.

۲. برای حرکت بهتر باید سیستم و نظام مدیریتی کشور، جهت‌گیری نوآوری داشته باشد و از سیستم سنتی به سیستم مدیریت نوین بدیل شود؛ حال حاضر با توجه به پیچیدگی‌های مسائل مدیریت، نظام مدیریتی سنتی پاسخگوی نیازهای روز صنعت نمی‌باشد و بدون رویکرد نوآورانه، در آینده نه‌چندان دور با چالش‌های اساسی مواجه خواهیم شد.

۳. مدیریت نقدینگی که یکی از چالشی‌ترین موضوعاتی راهبردی اقتصادی است، باید با تضارب آرای نخبگانی در این حوزه به راه حل‌های مناسب برای پاسخ به این چالش اساسی تهیه شود. نکته بااهمیت آن است که از مهم‌ترین شاخصه‌های رشد اقتصادی مسأله تولید است که در حال حاضر مشکلات بانکی و پولی آن مانعی بزرگ جهت نوآوری و شکوفایی در این حوزه به حساب می‌آید.

۴. از مهم‌ترین چالش‌های آینده صنعت، نبود زیرساخت‌های صادراتی برای کسب بازارهای منطقه‌ای و جهانی است و با توجه به سند چشم‌انداز برای کسب رتبه اقتصادی برتر در منطقه و توسعه صنعت، نیازمند بازارهای برون‌مرزی خواهیم بود. بدین دلیل توجه به زیرساخت‌های تجاری، باید از مهم‌ترین بخش‌های برنامه‌ریزی راهبردی برای آینده اقتصاد کشور باشد.

۵. قوانین هر کشور از مهم‌ترین زیرساخت‌های توسعه‌ای آن است؛ زیرا قوانین هر کشور موجب ریل‌گذاری و مسیرسازی برای حرکت است و سمت‌وسوی اهداف حرکت را قوانین هر کشور مشخص می‌کند. بنابراین، باید در جهت تحقق اهداف اقتصادی یادشده در سند چشم‌انداز، در قانونگذاری اقتصادی اهتمام ویژه‌ای ورزیده شود.

۶. در مسیر حرکت به سمت اهداف مشخص‌شده به طور مستمر باید مسائل راهبردی را پیش و نظم‌دهی کرد. همچنین، پیش باید به صورت متمرکز و یکپارچه و به دور از موازی‌کاری صورت پذیرد، تا سوگیری حرکت در جهت نیل به اهداف، تغییر نکند.

۷. در مسیر پیش رو برای تحقق سند چشم‌انداز در این مدت کوتاه باقیمانده باید بر محورهای

پیشران توجه ویژه شود. امروز در کشور جوانان نخبه و خوش فکر ایرانی موتور حرکت و پیشران جامعه است که برای رسیدن به رتبه برتر اقتصادی در منطقه باید بار این مسئولیت را بر دوش آنان گذاشت و با جوان‌گرایی در عرصه مدیریت اقتصادی برای تحقق اهداف گامی مؤثر برداشت.

۸. در مسیر پیش روی تولید کشور، سه مسأله برندینگ، فضای مجازی و خرابکاری‌های تولید ملی از مهم‌ترین مسائل آینده تولید ملی خواهد بود. امروز در داخل کشور در برندسازی محصولات با کیفیت ایرانی ضعف داریم که موجب می‌شود در فضای مجازی با مصرف و ترویج آن مخالفت می‌شود. همچنین، خرابکاری‌هایی از قبیل وجود قرص‌ها در کیک و دیگر محصولات صنایع غذایی موجب می‌شود که امر خطیر رونق تولید با موانعی مواجه شود. به این دلیل باید پژوهش‌های متخصصان و پژوهشگران این سه حوزه به سمت رفع موانع رونق تولید جهت‌گیری شود.

منابع و مأخذ

۱. ابطحی، سید حسین، و کاظمی، بابک (۱۳۷۵). بهره‌وری. چاپ اول، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
۲. استاد محمد، اسماعیل، و فرهودی، قادر (۱۳۹۱). مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تولید ملی و نقش آن‌ها در شکوفایی اقتصاد کشور. همایش منطقه‌ای تولید ملی، حمایت از کار سرمایه ایرانی، آبان‌ماه ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندرگز.
۳. استیوسنون (۱۳۹۴). مدیریت عملیات. علی خاتمی، فیروزآبادی و محسن شفیعی نیک‌آبادی، تهران: انتشارات نص.
۴. اصغرپور، محمدجواد (۱۳۷۷). تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره. چاپ اول، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
۵. امیری، مقصود، دارستانی فراهانی، احمد، و محبوب قدسی، مهسا (۱۳۹۵). تصمیم‌گیری چندمعیاره. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاهی کیان.
۶. بختیاری، صادق، دهقانی‌زاده، مجید (۱۳۹۲). نقش فعالیت‌های صنعتی در توسعه اقتصادی رهیافت مدل داده - ستانده (مناطق شهری). فصل‌نامه برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۸ (۲)، ۷۹-۵۹.
۷. پویا، عیرضا، و آذر، عادل (۱۳۸۹). طراحی چارچوبی جهت فرموله‌کردن استراتژی تولید. مدیریت فردا، ۹ (۲۳)، ۶۲-۴۹.
۸. جعفرنژاد، احمد، و مختارزاده، نیما (۱۳۸۶). ارائه یک مدل کمی برای ممیزی انطباق استراتژی‌های تولید و بازاریابی. ۲ (۶)، ۹۵-۱۲۲.
۹. جوکار، علی (۱۳۹۱). افزایش بهره‌وری زیربنای ارتقای تولید ملی و سرمایه ایرانی. همایش منطقه‌ای تولید ملی، حمایت از کار سرمایه ایرانی، آبان‌ماه ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندرگز.
۱۰. خاتمی فیروزآبادی، سید محمدعلی (۱۳۹۴). تصمیم‌گیری چندشاخصه، روش‌ها و رویکردها. چاپ اول، تهران: انتشارات شریانی.

۱۱. دهقان، محمدصادق، عزیزی، ابوالفضل، و مرزبان، شهریار (۱۳۹۳). بررسی مفهوم بهره‌وری و ارائه استراتژی‌های بهبود بهره‌وری در سازمان‌ها. کنفرانس بین‌المللی مدیریت در قرن ۲۱، مردادماه ۱۳۹۳، تهران.
۱۲. سالاری، مصطفی، و زندیه، مصطفی (۱۳۹۵). ارزیابی کارایی فروشگاه‌های اینترنتی با استفاده از مدل دومرحله‌ای تحلیل پوششی داده‌ها. پژوهش‌های مدیریت در ایران، پاییز ۵۹۳۱، ۲۰ (۳)، ۱۵۲-۱۲۷.
۱۳. سربلند، خیرالله، و رهبرهادی بیگلو، رضا (۱۳۹۰). انتخاب استراتژی تولید مناسب. کنفرانس بین‌المللی جهاد اقتصادی، اسفندماه، کرمان.
۱۴. سهرابی، روح‌الله، و احدی، مهدی (۱۳۹۶). فنون تصمیم‌گیری کمی در مدیریت، رویکرد چند شاخصه (MADM). چاپ اول، تهران: ترمه.
۱۵. سیادت، سعیده، و پیرعلی، علیرضا (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی. همایش منطقه‌ای تولید ملی، حمایت از کار سرمایه ایرانی، آبان‌ماه ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندرگز.
۱۶. سیاح ورگ، محمد، امیرپور، مهناز، و وحیدی مطلق، عفت (۱۳۹۱). حمایت اجتماعی از تولید ملی. همایش ملی فرهنگ‌سازی اصلاح رفتارهای اقتصادی در ایران امروز، اسفندماه ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ابرکوه.
۱۷. شمس‌الدینی، اسماعیل، و باقری نجف‌آباد، سمیرا (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین سازگاری استراتژیک کسب‌وکار با استراتژی تولید و عملکرد شرکت آرد شهر یاسوج. مطالعات مدیریت و کارآفرینی، ۲ (۲/۱)، ۳۳-۱۴.
۱۸. صفارزاده، غلامرضا، و یزدانی کچویی، امین (۱۳۹۱). حمایت از تولید ملی، اقتصاد مقاومتی و جریان سرمایه‌گذاری خارجی در ایران. همایش منطقه‌ای تولید ملی، حمایت از کار سرمایه ایرانی، آبان‌ماه ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندرگز.
۱۹. طاهری، مصطفی، نگین تاجی، علی، و امین‌پور، هاجر (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی. اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، نوآوری و تولید ملی، شهریورماه ۱۳۹۱، قم، دانشگاه پیام نور.

۲۰. عابدی جعفری، حسن، تسلیمی، محمدسعید، فقیهی، ابوالحسن، و شیخزاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *اندیشه مدیریت راهبردی*، ۵ (۲)، ۱۹۸-۱۵۱.
۲۱. عابدین، بهاره، کردنائیج، اسداله، دانایی‌فرد، حسن، و حسینی، خداداد (۱۳۹۴). چگونگی ظهور مسائل راهبردی در دستور کار تصمیم‌گیرندگان کلیدی سازمان. *بهبود مدیریت*، ۱ (۲۷)، ۳۰-۵.
۲۲. قلعه‌ای، علیرضا، و صالحی، مریم (۱۳۹۱). «مدیریت بهره‌وری با رویکرد تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه داخلی. *اولین همایش منطقه‌ای پژوهش‌ها و راهکارهای نوین در حسابداری و مدیریت*، آذرماه ۱۳۹۱، تنکابن.
۲۳. قوام مسعودی، زهره، و گلرد، پروانه (۱۳۹۱). افزایش بهره‌وری و تولید ملی. *همایش ملی فرهنگ‌سازی اصلاح رفتارهای اقتصادی در ایران امروز*، اسفندماه ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابرکوه.
۲۴. مردانی نوکنده، محمدحسین (۱۳۹۱). تولید ملی، رمز تحقق پیشرفت اقتصادی با رویکرد اسلامی - ایرانی. *همایش منطقه‌ای تولید ملی، حمایت از کار سرمایه ایرانی*، آبان‌ماه ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندرگز.
۲۵. هاشم‌زهی، علی، قدس‌الهی، احمد، و فرخفال، مصطفی (۱۳۹۱). درآمدی بر مسائل فرهنگی و راهکارهای حمایت از تولید ملی با عنایت به دیدگاه‌های مقام معظم رهبری. *همایش ملی فرهنگ‌سازی اصلاح رفتارهای اقتصادی در ایران امروز*، اسفندماه ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابرکوه.
26. Adam Jaffe, T. L., & Chappell, N. (2016). *Productivity distribution and drivers of productivity growth in the construction industry*. New Zealand: Wellington.
27. King, W. R. (1984). Integrating strategic issues into strategic management, *Omega*. 12 (6), 529-538.
28. Suharyanti, Y., Subagyo, B., Masruroh, N. A., Bastian, I. (2017). A multiple triangulation analysis on the role of product development activities on product success. *Engineering Business Management*, 9, 1-15.